

בס"ד. י"ב תמוז, ה'תשי"ד

(הנחה בלתי מוגה)

למען¹ יחלצון ידידיך הושיעה ימינך וענני², ופירש בתרגום מן בגלל זכותי דיצחק יתפצין רחימך כו', והיינו שמפרש שידדיך קאי על ישראל שנקראו ידידים, כפי שדרשו חז"ל במנחות³ יבוא ידיד כו' ויבנה ידיד כו' ויתכפרו בו ידידים, יבנה ידיד זה בית המקדש כו' ויתכפרו בו ידידים אלו ישראל, והיינו, שהבקשה היא שישאל שהם ידידיך יחלצון בזכותו של יצחק, שגם הוא נקרא ידיד, כמ"ש אשר קידש ידיד מבטן, ופירש רש"י⁴ יצחק קרי ידיד ע"ש אשר אהבת⁵. וממשיך בכתוב⁶ אחלקה שכם, ופירש בתרגום אפלטון בותא עם בני יוסף דיתבין בשכם. וצריך להבין המשך הענינים, שלפני הפסוק למען יחלצון ידידיך גו' נאמר⁷ נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה, ופירש בתרגום יהבתא לדחליך נסא כו' מן בגלל קושטא דאברהם, והיינו, שבזכותו של אברהם אבינו יראה הקב"ה נסים, ולאח"ז ממשיך למען יחלצון ידידיך, שענין זה יהי' בזכותו של יצחק דוקא. ומובן בפשטות החילוק שבין ענין הנסים להענין דיחלצון, שענין הנסים אינו מורה עדיין שיש איזה התנגדות וצרה שצריך לינצל ממנה, וע"ד שאמרו רז"ל⁸ עשרה נסים נעשו לאבותינו בביהמ"ק, שלא הי' שם ענין של מלחמה או מיצר שיהי' צורך בנס כדי לינצל מהמיצר, ועל זה אומר בכתוב שענין הנסים יהי' בזכותו של אברהם, ולאח"ז מוסיף ענין נעלה יותר, שגם כאשר תהי' עת צרה ומצוקה, הננה בזכותו של יצחק אזי יחלצון ידידיך.

ב) ולהבין זה יש לבאר תחילה מה שהכתוב מדגיש את המעלה שבענין הידידות¹⁰, שמצד זה שישאל נקראו ידידים אזי יחלצון

(5) שבת שם.

(6) וירא כב, ב.

(7) פסוק ח'.

(8) פסוק וא"ו.

(9) אבות פ"ה מ"ד.

(10) בכל הבא לקמן — ראה ד"ה למען

יחלצון ידידיך פר"ת (סה"מ פר"ת ע' קיד

ואילך).

(1) על העתק ההנחה שבארכיון ספריית אגודת חסידי חב"ד — תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א איזה תיקונים בכת"ק, וכן ציין בכת"ק בראש העמוד: "תורף" [סה"מ פר"ת שבהערה 10].

(2) תהלים ס, ז.

(3) נג, סע"א ואילך.

(4) נוסח ברכת מילה — שבת קלז, ב.

ידידיך, והיינו, לפי שידידות מורה על תוקף האהבה, וכמים הפנים לפנים וגו'¹¹, ומזה מובן גם בנוגע לענין הידידות כמו שהוא בעבודת האדם לקונו.

והענין בזה, דהנה, בעבודת האדם שעיקרה הו"ע האהבה, כמאמר¹² לית פולחנא כפולחנא דרחימותא, יש שני סוגים כלליים, אהבה כמים, ואהבה כרשפי אש. והחילוק שביניהם, שאהבה כמים, עם היות שטבע המים הוא לדבק נפרדים, והיינו, שהאהבה היא בבחי' קירוב ודביקות, מ"מ, הרי זה באופן שנמשלה למים, שזה מורה שחסר ענין ההתלהבות וההתלהטות שבאהבה כרשפי אש. וכללות החילוק הוא¹³, שכאשר האהבה היא ע"פ טעם ודעת, פועלת היא ענין של קירוב ודביקות (כטבע המים לקרב ולדבק את הנפרדים), אבל אין בה התלהבות אמיתית, והיינו, דכיון שהאהבה באה מהשכל, הרי היא מדודה ומוגבלת ע"פ השכל, ולכן לא שייך לומר שיש בזה תוקף האהבה, היינו, אהבה בלי גבול, אלא האהבה היא במדידה והגבלה. אבל אהבה כרשפי אש אמיתתה היא אהבה שלא ע"פ טעם ודעת, וכיון שאינה קשורה עם שכל, אין בה שום הגבלות, ולכן פעולתה היא כמו האש שמהרס את כל הענינים המגבילים ומגדירים ופורץ ועולה למעלה. ואהבה (כרשפי אש) היא העולה על כולנה, כמעלת הזהב על הכסף, והיא בחי' גבורה כו'¹⁴.

וביאור הענין, דהנה, לפעמים מבואר¹⁵ שאהבה באה מחמת הקירוב ויראה באה מחמת הריחוק. וכמו שרואים בעבודת האדם, שכאשר האדם מתבונן בבחי' האלקות שמלוּבש בעולמות, ומתבונן בשכלו ע"פ טו"ד עד שתופס את הענין בשכלו, הנה השגה זו היא כמו ענין דנהנה מזיו השכינה¹⁶ שנעשה בבחי' מזון וחיות, וע"ד המבואר בכ"מ¹⁷ בנוגע להמלאכים שהמזון שלהם הוא מזה גופא שמשיגים את קונם, והיינו, שעיי"ז שמשיגים את החיות האלקי המהוה ומחי' אותם והחיות האלקי שבכללות העולם שבערך השגתם, הנה השגה זו גופא נעשית המזון והחיות שלהם. ועד"ז גם בנפש האלקית, שהמזון שממנו

11) משלי כז, יט. וראה תניא פמ"ו.

12) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.

לקו"ת שלח מב, ג. קונטרס העבודה פ"א.

פ"ג ואילך. וראה ספר הערכים-חב"ד (כרך א)

ערך אהבת ה' ס"ה. ס"ט. וש"נ.

13) ראה גם תו"ח תולדות קמט, ב. קנ, ג

ואילך. סה"מ תרנ"ה ע' קצט ואילך. תש"א ע'

126 ואילך. ועוד.

14) ראה תניא פ"ג.

15) ראה סה"מ תרנ"ה ע' קמט ואילך.

תרס"ח ע' מט ואילך. תרפ"ד ע' רנד ואילך.

16) ראה ברכות יז, א. לקו"ת דרושים

לשבת שובה סו, רע"א.

17) ראה לקו"ת ר"פ צו. ובכ"מ.

נעשה החיות הו"ע ההשגה באלקות. וע"י התבוננות והשגה זו הרי הוא נמשך לאלקות כמו אדם שנמשך ואוהב את חייו, כמ"ש¹⁸ לאהבה את הוי' אלקיך כי הוא חיך, והו"ע אהבה כמים, היינו, שאהבה נמשלה למים לפי שמדבקת את נפש האדם העובד עם החיות האלקי, אבל אהבה זו היא במדידה והגבלה, לפי שבאה מזה שמשיג ומבין בכלי שכלו. ועד"ז בנוגע ליראה שהיא מצד הריחוק דוקא, וכמו במלך בשר ודם, הנה אע"פ שרואים את המלך או שיודעים ממציאותו, הרי זה באופן של ריחוק דוקא, שלכן אין רואין אותו כשהוא ערום, ואין משתמשיין בשרביטו ובכל כליו¹⁹, ומצד הריחוק דוקא נעשה ענין היראה. וכן הוא בעבודת האדם לקונו באופן של יראה (דחילו), שכאשר מתבונן בריחוקו מאלקות, שהחיות האלקי שמהוה את העולמות, אף שהוא רק בחי' הוד בלבד, כמ"ש²⁰ הודו על ארץ ושמים, מ"מ, גם זה הוא בהתנשאות, הרי זה פועל ענין של יראה. אמנם, ב' ענינים הנ"ל (הן ענין האהבה שבאה מחמת הקירוב והן ענין היראה שבאה מחמת הריחוק) הם כאשר ההתבוננות היא בבחי' האלקות שבגדר השגה ותפיסא. אך²¹ כאשר ההתבוננות היא בפנימיות האלקות, בעצמות ומהות, שעי"ז מגיע לאהבה פנימית ויראה פנימית, אזי הסדר הוא להיפך, שהאהבה באה מצד הריחוק והיראה באה מצד הקירוב. דהנה, כאשר מתבונן איך אשר נשגב שמו לבדו ורק הודו על ארץ ושמים, היינו, שמתבונן בהפלאת האו"ס, ועאכו"כ עצומ"ה כו', הוא יודע ומתחיל להרגיש שנמצא בארץ צי' ועיף בלי מים²², ומזה בא לידי תשוקה גדולה, שהיא האהבה דבכל מאדך²³, בלי גבול, היינו שהאהבה היא למעלה מהבנתו והשגתו (ופעולת ההבנה וההשגה היא רק להסיר את הענינים המעלימים והמונעים לזה), שהרי ההתבוננות היא בהפלאת האו"ס שהוא למעלה מהעולמות, ובפרט בעצמות ומהות שאינו שייך לעולמות כלל (גם לא באופן של הפלאה), וכל המציאות אינה אלא מהותו ועצמותו לבדו שהוא אמיתית המציאות, ומצד זה נעשה אצלו צמאון ואהבה כרשפי אש, שזוהי האהבה דמי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ²⁴, אַז איך וויל מער ניט ווי דיר אַליין²⁵. והיראה היא מצד הקירוב, והיינו, שכאשר מתבונן במ"ש²⁶ את השמים ואת הארץ אני מלא,

22) תהלים סג, ב.

23) ואתחנן ו, ה.

24) תהלים עג, כה.

25) ראה דרמ"צ קלח, סע"א (נעתק

ב"היום יום" יח כסלו).

26) ירמי' כג, כד.

18) נצבים ל, כ.

19) סנהדרין כב, א.

20) תהלים קמח, יג. וראה תו"א ויצא כב,

א. ובכ"מ.

21) ראה לקו"ת ואתחנן ד, סע"ד ואילך.

סה"מ תרס"ח ותרפ"ד שם.

שהוא בשמים ובארץ בשוה ממש, שזהו מצד עצמות ומהות שהוא בשוה ממש למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית²⁷, הרי זה פועל עליו יראה גדולה ביותר שלא לפי הכלים שלו.

והנה האהבה כרשפי אש שלמעלה מהבנה והשגה ואינה במדידה והגבלה (לפי שבאה ע"י ההתבוננות בהפלאות האוא"ס שלמעלה מהעולמות, ועד לעצמות ומהות), היא (לא אהבה סתם, אלא) תוקף האהבה, שעל זה מורה ענין הידידות. וזוהי המעלה דיצחק שנקרא ידד (כנ"ל ס"א), שאצלו היתה האהבה כרשפי אש, שהיא למעלה מאהבה כמים, שזו היתה מדתו והנהגתו של אברהם, כמ"ש²⁸ זכור אב נמשך אחריו כמים.

ג) וזהו מש"נ ביצחק אשר קידש ידד מבטן, ופירש רש"י שקודם שנולד נתקדש למצוה זו, דכתיב²⁹ אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו, היינו מילה. והענין בזה, דהנה, עם היות שגדלה מעלת עבודתו של אברהם בענין האהבה באופן דהלוך ונסוע הנגבה³⁰, מ"מ, הרי זו רק אהבה הנמשכת כמים, שהיא באופן של תפיסה בכלי. והיינו, דעם היות עבודתו של אברהם בבחינת מרכבה, כמארז"ל³¹ האבות הן המרכבה, וכמבואר בתניא³² שכל אבריהם וכל עניניהם היו בבחינת מרכבה לו ית', שזהו כמו עבודת האצילות³³, מ"מ, הרי אפילו באצילות יש ענין הכלים, ובמילא יש גם ענין המדידה וההגבלה דעשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר³⁴. ולכן הוצרך להיות הענין דקידש ידד מבטן, שזוהי מעלתו של יצחק אפילו לגבי אברהם, ע"ד מעלת הכתר לגבי חכמה דאצילות. וכן הוא בכללות באברהם עצמו, שניתוסף עליו בעבודתו שניתנה לו מצות מילה, כדי שיהי יצחק נולד מטיפה קדושה³⁵. והיינו³⁶, שעם היות שגם קודם המילה הי' אברהם (לא רק בבחי' קדוש, אלא גם) בבחי' קדש, מלה בגרמי³⁷, וכנ"ל שעבודתו היתה בבחי' מרכבה שבכללות הרי זה בחי' עולם האצילות, ובספירות הו"ע ספירת החכמה

(31) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(32) פכ"ג. ריש פל"ד.

(33) ראה תו"א ויצא כד, א. ובכ"מ.

(34) ספר יצירה פ"א מ"ד.

(35) ראה ב"ר פמ"ו, ב.

(36) ראה אוה"ת לך לך ח"ד תשי, א.

(37) זח"ג צד, ב.

(27) תקו"ז סוף תיקון נז. נתבאר בד"ה נוחה עליו דאחש"פ שנה זו (תו"מ סה"מ ניסן ע' קעא ואילך).

(28) נוסח תפילת גשם במוסף דשמע"צ.

(29) לך לך יז, יט.

(30) שם יב, ט. וראה תו"א וארא נו, ג.

יתרו סח, א. ובכ"מ.

שהיא בחי' קדש (מלה בגרמי')³⁸, מ"מ, אין זה מספיק עדיין בשביל שיהי' יצחק נולד מטיפה קדושה, ולכן ניתנה לו מצות מילה, שענינה הסרת הערלה (ואח"כ גם פריעה, להסיר לא רק את הערלה הגסה אלא גם את העור הדק), שדוקא עי"ז יוכל לבוא להעילוי דוהי' תמים³⁹, והיינו, שלאחרי כל המדריגות גילוי אלקות שהיו אצל אברהם קודם המילה, לא הי' בו עדיין ענין התמימות, שתכלית השלימות ותכלית התמימות הוא הגילוי שלמעלה מאצילות, בחי' הכתר, וכדי שיוכל להיות גילוי זה צריך להיות תחילה הסרת הערלה כו'.

והענין בזה, דהנה, בחי' ומדרגת אצילות יכולה להתפשט ולהתלבש אפילו במקום שיש לעו"ז⁴⁰, ולא רק קליפת נוגה, אלא אפילו ג' קליפות הטמאות, וראי' לזה, שהרי ידוע⁴¹ שאור הקו שהי' מאיר בכלים די"ס דמלכות בקע הפרסא עמהם ומאיר בהם בבי"ע כו', ועד שחיצוניות הכלים דמלכות דאצילות מתלבשת בעולם העשי' כו', אע"פ שרובו רע⁴², והקליפות שולטים בו⁴³. והדוגמא לזה, שנפש האדם נמצאת בכל אברי הגוף ומחי' אותם, כולל גם האברים שיש בהם פרש, ואין הפרש מונע שחיות הנפש יומשך ויתגלה בפנימיות באברים אלו [ואין הכוונה שהחיות מתלבש בהפרש, כי אם, שהפרש אינו מונע המשכת וגילוי החיות בהאבר שבו נמצא הפרש], ועד"ז להבדיל למעלה, שמחיצוניות הכלים דמלכות דאצילות נמשך גם בעולם העשי' באופן של הארה פנימית, להחיות את עולם העשי' באור פנימי, אע"פ ששם נמצאת קליפת נוגה ואפילו ג' קליפות הטמאות (ע"ד שנמצא פרש בהאבר שבו נתגלה חיות הנפש). אמנם, כל זה הוא בנוגע להגילויים דעולם האצילות, או אפילו גם הגילוי דבחי' א"ק, אבל רק חיצוניות א"ק, שמתגלה בדרך מקיף, אבל כאשר צריך להיות נמשך גילוי אור פנימי מבחי' פנימיות א"ק, היינו, מבחי' פנימיות הרצון ופנימיות התענוג, הנה גילוי זה אינו יכול להיות נמשך במקום שיש בו פרש וצואה, שזהו"ע ג' קליפות הטמאות ואפילו קליפת נוגה, שהם מונעים גילוי זה. ובשביל זה צריך להיות הענין דמצות מילה, מילה ופריעה, להסיר הערלה הגסה וגם עור

שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ד. שער מח

(שער הקליפות) פ"ג.

43 ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי

אבי"ע) ספ"ד. הובא בתניא פ"ו (י, סע"ב

ואילך). פכ"ד (ל, א).

38 ראה זח"ב מג, ב. ועוד.

39 לך לך יז, א.

40 ראה גם לקו"ת תזריע כא, א ואילך.

41 ראה תניא אגה"ק ס"כ.

42 ראה עץ חיים שער מג (שער ציור

העולמות) בהקדמה להדרוש. וראה גם שם

הדק, שע"ז יוכל להיות הגילוי דבחי' פנימיות א"ק, שהו"ע פנימיות הרצון, ע"ד כח התענוג לגבי כח הרצון. וזהו שנצטווה אברהם על המילה כדי שיהי' יצחק נולד מטיפה קדושה, דהנה, ענינו של יצחק הוא כמ"ש⁴⁴ צחוק עשה לי אלקים, שזהו ענין התענוג למעלה, בחי' הפנימיות כו'. ובהקדמה לזה נאמר והי' תמים, שהוצרך להסיר המום דערלה, שע"ז יוכל להיות הגילוי דבחי' פנימיות א"ק. וענינו בעבודת האדם הו"ע עבודת הבריורים, שצריך לכלות ולבטל לגמרי את התאוות הגסות שהם בדוגמת הערלה הגסה, וגם בנוגע לקליפה הדקה צריך לפעול ענין של שינוי וכפי', בחי' אתכפיא, שזוהי כללות העבודה עד ביאת המשיח (כמבואר בארוכה באגרת הקודש⁴⁵), וע"ז יכול להיות הגילוי דפנימיות א"ק, שענינו בעבודה הוא שתהי' העבודה באופן היותר נעלה שבענין הפנימיות, בדוגמת העילוי שעליו נאמר אשר קידש ידיד מבטן לגבי בחי' הקדושה שהיתה לפני שנאמר והי' תמים, שבשביל זה צריך לבער תחילה את כל הענינים הבלתי-רצויים ע"י פעולת המילה.

וזהו גם הביאור במ"ש בתיקוני זהר⁴⁶ דמי יעלה לנו השמימה ר"ת מילה וס"ת הוי', והיינו שמילה הוא למעלה מהוי', ומזה ראי' נוספת שע"י המילה נמשך ומתגלה אור שלמעלה מאצילות, שהרי שם הוי' מקומו (בכללות) בעולם האצילות, כמבואר בספרי קבלה וחסידות⁴⁷ שד' האותיות דשם הוי' הם ד' המדריגות שבעולם האצילות, החל מאות יו"ד שהו"ע ספירת החכמה עד לאות ה"א שהו"ע ספירת המלכות, אך ע"י מצות מילה נמשך ומתגלה אור שלמעלה משם הוי' (שזהו שהוי' הוא בס"ת ומילה היא בר"ת), דהיינו, אור שלמעלה מאצילות, בחי' הכתר, שזהו"ע והי' תמים (כנ"ל).

ומזה מובן גם בנוגע לעבודת האדם בענין האהבה, שההכנה והכלי להמשכת וגילוי האור שלמעלה מאצילות הוא דוקא ע"י האהבה כרשפי אש שהיא בדרך העלאה מלמטה למעלה, ברצון ותשוקה גדולה ביותר, באופן שיוצא לגמרי ממדידות והגבלות, שזהו"ע תוקף האהבה (שהיא למעלה מהאהבה הנמשכת כמים), שעל שם זה הוא התואר והמעלה דידיד. וזהו גם הרמז במ"ש (בענין העבודה שעל ידה נמשך גילוי האור שלמעלה מאצילות) והי' תמים, והיה דייקא, שתיבת והיה יש

(44) וירא כא, ו.

וראה תו"א ואוה"ת ס"פ לך לך.

(45) סימן ד'.

(47) ראה שערי קדושה להרח"ו ח"ג ש"א.

(46) בהקדמה ב, ב. תיקון ע' (קלא, א). תניא אגה"ת פ"ד.

בה ד' האותיות דשם הוי', אלא שהאותיות ו"ה הם לפני האותיות י"ה. וע"ד המבואר בפירושו מאמר רז"ל⁴⁸ אין והי' אלא לשון שמחה, וזהו מצד העילוי שבהקדמת האותיות ו"ה לפני האותיות י"ה. והענין בזה, דהנה מבואר בתניא⁴⁹ בענין ד' אותיות שם הוי', שאותיות י"ה קאי על חכמה ובינה, שהו"ע העבודה שמצד השכל, בהבנה והשגה והתבוננות כו', ואותיות ו"ה קאי על העבודה בפועל בלימוד התורה (אות וא"ו) ובקיום המצוות (אות ה"א). וזהו שעתה הסדר הוא שתחילה צריך להיות ענין ההבנה וההשגה (י"ה), ואח"כ באים ללימוד התורה וקיום המצוות (ו"ה), אמנם לעתיד לבוא תתגלה מעלת המעשה לגבי ההבנה וההשגה, מעשה גדול⁵⁰, וזהו שו"ה קודם לי"ה, והיינו, שהעבודה היא באופן של יציאה מהמדידות וההגבלות דשכל, שהו"ע התמימות (והי' תמים), ומצד זה נעשה ענין השמחה (אין והי' אלא לשון שמחה), כיון שעיי"ז מגיעים גם לדרגא שלמעלה מעולם האצילות ששם הסדר הוא שו"ה קודם לי"ה.

ד) **והנה** מעלתו של יצחק שנקרא ידיד מצד תוקף האהבה כרשפי אש לגבי האהבה כמים דאברהם, קשורה גם עם כללות מעלת עבודת יצחק לגבי עבודת אברהם. דהנה, עבודת אברהם היתה בגמילות חסדים והכנסת אורחים, שעבודה זו היא בדרך המשכה מלמעלה למטה (כמו האהבה שנמשכת כמים), וכיון שההמשכה היא מלמעלה, יכולה להיות ההמשכה גם לא לפי אופן המטה, ושלא יפעול עליו. משא"כ עבודתו של יצחק היתה חפירת בארות, היינו, להסיר ההעלם וההסתרה כו', ולגלות המעיין ומים חיים בדרך עלי' מלמטה למעלה (כמו האהבה כרשפי אש), וכאשר ישנו ענין העלי' מלמטה למעלה אזי אין בזה ההגבלה של המטה, ואדרבה, שפועלים בו ענין הביטול עד שנעשה כלי להמעלה. וזהו גם מ"ש בזהר⁵¹ לאור דא אברהם ולחושך דא יצחק, דלכאורה אינו מובן מהי המעלה בענין החושך שעו"נ ולחושך דא יצחק. אך הענין הוא, דבאופן הזיכוך והבירור יש שני אופנים, אופן הא', בדרך המשכה מלמעלה למטה, שזהו ענין של המשכת אור, ואופן הב', בדרך העלאה מלמטה למעלה, היינו שגם העבודה וגם ההמשכה היא בדרך מלמטה למעלה. והענין בזה, דהנה ידוע שיש ב' אופני עליות, עליית

50) ראה קידושין מ, ב. וראה סה"מ תקס"ז ע' שט ואילך. אוה"ת ואתחנן ס"ע רמז ואילך. ע' רעו ואילך. ע' שב ואילך. ביאורי זוהר להצ"צ ע' תעט ואילך. ובכ"מ.

51) ח"א קמב, א. 51

48) ב"ר פמ"ב, ג (בסופו). לקח טוב ואתחנן ו, י. וראה אור תורה להה"מ ר"פ תבוא. לקו"ת פ' ראה ל, ד. אוה"ת נ"ך ע' תשד.

49) שבהערה 47. ובכ"מ.

האורות ועליית הכלים⁵². עליית האורות הוא ע"ד העלי' דערב ראש חודש או העלי' דראש השנה קודם תקיעת שופר, שהו"ע עליית האורות למקורם, ואילו הכלים נשארים במדריגתם כמו שהם מקודם, ונמצא, שרק לגבי האורות הרי זה ענין של אור, אבל לגבי הכלים אין זה ענין של אור אלא ענין של חושך, והרי אין זה תכלית הכוונה. ולכן ישנו עוד אופן של עלי' שהיא תכלית הכוונה, והו"ע עליית הכלים⁵³, היינו, שגם הכלי מתברר ומזדכך עד שמגיע למדריגת העליון, וזהו ענין ההמשכה בדרך מלמטה למעלה, שהוא בירור ועליית המטה שעולה למעלה ונמשך בו האור. וזהו גם כללות החילוק בין מתן תורה ולעתיד לבוא⁵⁴, דאף שבשניהם ישנו הגילוי דהקב"ה בכבודו ובעצמו אל כל ישראל, מ"מ, יש חילוק ביניהם, שבשעת מ"ת הי' הגילוי בדרך מלמעלה למטה, כמ"ש⁵⁵ וירד הוי' על הר סיני, ללא הכנה כדבעי של המטה, והיינו, שהגילוי אינו שייך להמטה מצד מצבו, משא"כ לעתיד לבוא יהי' הגילוי בדרך של התלבשות אור פנימי, ובאופן של קיימא, לפי שהמטה יתברר ויזדכך עד שיוכל לקבל את הגילוי אור, כמ"ש⁵⁶ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, והיינו, שלמטה בתחתונים יוכל להיות הגילוי דעצמותו ומהותו. וזהו שלעתיד לבוא יאמרו דוקא ליצחק (שנקרא ידיד) כי אתה אבינו⁵⁷, כי, המעלה דלעתיד לבוא היא בענין עליית הכלים, היינו, שהכלי יזדכך עד שיוכל לקבל את האור באופן פנימי, וענין זה נעשה ע"י עבודת הבירורים דוקא, שזהו כללות ענינו של יצחק, שנקרא ע"ש צחוק עשה לי אלקים, דקאי על גילוי העונג שלמעלה שנעשה מדבר הפכי, שהו"ע עבודת הבירורים⁵⁸.

ה) והנה כשם שיש מעלה באהבה כרשפי אש שהיא מצד העבודה שלמעלה מטעם ודעת לגבי העבודה דאהבה הנמשכת כמים שהיא מצד העבודה שע"פ טעם ודעת, כמו"כ יש גם חילוק בהמשכת האלקות שנעשית ע"י עבודות הנ"ל. והענין בזה, דהנה, בכללות בריאת העולמות יש ב' הענינים דממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, ולמעלה יותר הו"ע הקו והרשימו, ובכללות הו"ע דלמעלה מעלה עד אין קץ ולמטה

(56) ישעי' מ, ה.

(57) שם סג, טז. שבת פט, ב. וראה תו"א תולדות יו, ג. ובכ"מ.
(58) ראה סה"מ תרע"ח ותרצ"ן שם. ועוד.

(52) ראה גם סה"מ תר"ס ע' ב.

(53) ראה תניא קונטרס אחרון קנז, ב.

(54) ראה סידור (עם דא"ח) רלח, ג ואילך.

סה"מ תרע"ח ע' עג ואילך. תרצ"ן ע' קמח ואילך. ועוד.

(55) יתרו יט, כ.

מטה עד אין תכלית (כלשון התיקוני זהר²⁷). וע"ד שרואים באדם התחתון שיש בו ב' תנועות, כח הגילוי וכח הצמצום, וכמו בכח השכל, שישנו הכח לגלות שכל שמצד עצמו יכול להיות ללא הגבלות, אמנם, אם יהי' גילוי השכל ללא הגבלות, לא יבוא השכל באופן של תפיסא והשגה, שהרי לא שייך תפיסא והשגה בבלי גבול. וגם אם יהי' צמצום כח השכל במדה כזו שיהי' שייך בו ענין של תפיסא, מ"מ, כיון שאין זה עדיין הגבלה אמיתית, אזי יכול לילך בדרך עקלתון, כיון שאין כאן עדיין תפיסא אמיתית. ואפילו אם תהי' הזהירות גם מענין זה ע"י הגבלה נוספת, הנה כל זמן שאין זו עדיין ההגבלה הראוי' להיות, לא יוכל לבוא לידי הכרעה בין הסברות, שהרי בהשכל ישנם סברות הפוכות, סברא לזכות וסברא לחוב, נטי' לימין ונטי' לשמאל, ואם לא יוכל להגביל את הסברא לזכות באופן שעד פה תבוא, לא יוכל להתבונן בהסברא לחוב, וכן לאידך, אם לא יוכל להגביל את הסברא לחוב, לא יוכל להתבונן בהסברא לזכות, ולעולם לא יוכל לבוא להכרעה בין הסברות, שדוקא באופן כזה יהי' השכל אמיתי. וכדי שהשכל יבוא בתפיסא והשגה, וילך בדרך הישר, ויבוא לידי הכרעה אמיתית, מוכרח להיות גם הכח לעכב את השכל. ומזה גופא שיש ביכלתו לעכב את כח השכל, מוכח, שכח העכבה הוא גדול ונעלה יותר ומושרש בעומק יותר בנפש מאשר כח הגילוי. וכן הוא גם בכללות כחות הנפש, שיש בנפש כח הגילוי, לגלות כחותי, ויש בה גם הכח להעלים התגלות הכחות, וכיון שבכחה להעלים את הכחות שמאירים מצד הכח להאיר ולגלות, הרי מובן שהכח להעלים הוא נעלה ועמוק יותר בנפש מאשר הכח לגלות. וכמו"כ יובן למעלה בב' התנועות דלמעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית, דהנה, בהתנועה דלמטה מטה עד אין תכלית, היינו, שיהי' גילוי אלקות עד למטה מטה, עדיין לא ניכר כ"כ התוקף דאלקות כמו שניכר בהתנועה דלמעלה מעלה עד אין קץ, שזהו הכח להגביל ולצמצם גם את הגילוי דלמטה מטה עד אין תכלית. וכמו"כ הוא בב' הענינים דקו ורשימו, שענינו של הקו הוא להאיר אור עד למטה מטה, וענינו של הרשימו הוא כח ההעלם, הנה שרש הרשימו הוא למעלה משרש הקו, שהרי הקו נמשך מהעיגול הגדול שהוא האוא"ס שנגע בו הצמצום, והרשימו הוא רושם מכללות האור דא"ס שהי' קודם הצמצום, גם מהאור שלא נגע בו הצמצום⁵⁹ [ומ"ש

59) בסה"מ פ"ת שם (ע' קיה) מציין: ט ואילך. סה"מ ת"ר"ם ח"א ע' כזו ואילך].
 כמ"ש בתו"א והוספות ד"ה הן עם א' [תו"א
 נח י, ד. ובאוה"ת שם (כרך ה) תת"סח, ב] ועמ"ש בהגהות לד"ה ויאבק שבתו"א [אוה"ת
 וישלח (כרך ה) תת"עו, א], ובדרוש קן צפור
 בס' תרטי"ו [אוה"ת תצא ע' תתקכד ואילך].
 ובד"ה גן נעול תר"מ [המשך מצה זו פ"ו (ע']

במק"א⁶⁰ שאדם הישר שרשו מאוא"ס שלא נגע בו הצמצום, הרי זה רק מצד בחי' פנימיות הקו ששרשו מבחי' ת"ת הנעלם⁶¹, שזהו ענין נעלה יותר בהקו, אבל הקו עצמו כמו שבא למטה מטה עד אין תכלית, ששרשו מבחי' מלכות דא"ס, הרי זה באופן שנגע בו הצמצום, ולכן שרש הרשימו הוא נעלה יותר]. והנה, הרשימו הוא שורש להתהוות הכלים, שהרי התהוות הכלים היא באופן שהמקור המהווה אותם מתעלם בהם, והיינו, לפי ששרשם מהרשימו שהוא כח ההעלם. והרי תכלית הכוונה היא בהתהוות הכלים דוקא, שזהו שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁶² (ומצד זה שורש הרשימו הוא למעלה משרש הקו), אבל כדי לגלות בהכלים תכלית הכוונה שבהם, הרי זה ע"י ביטול הכלי אל האור להיות כלי אל האור ועד שנעשה מהות אחד עם האור. וזהו שהעבודה צריכה להיות בדרך מלמטה למעלה, היינו עבודה והתעסקות עם התחתון לבררו ולזככו, שזהו כללות ענין עבודת הביוררים, אבל ביחד עם זה, הנה דוקא עבודה זו היא תכלית הכוונה, שעל ידה נעשה המטה כלי שיכול לקבל את המעלה ולהתאחד עמו בדרך אור פנימי.

וזהו מ"ש אשר קידש ידיד מבטן, ואיתא בספרי קבלה⁶³ שבטן הוא בחי' יסוד דבינה. והענין בזה, דהנה, החילוק בין חכמה לבינה בכללות הוא שחכמה היא בחי' אור שלמעלה מהכלים, משא"כ בינה שבה הוא התחלת ענין הכלים, אלא שהכלים הם באופן של התחברות עם האורות, שזהו שהשם דספירת הבינה הוא הוי' בניקוד אלקים⁶⁴, שזה מורה על התאחדות האורות והכלים בשם אחד⁶⁵, היינו, שהכלים בטלים אל האור ומתאחדים עמו, שלכן שם אלקים מרומז רק בהניקוד שהוא בהעלם, ומה שנראה בגילוי הרי זה רק האותיות דשם הוי'. וזוהי גם מעלת עבודתו של יצחק, שהתחלת העבודה היא בענין הכלים, היינו, בענינים כאלה שבגילוי הם מגבילים, מעלימים ומסתירים, והעבודה היא לגלות בהם שם הוי', שעיי"ז מתמלאת תכלית הכוונה העליונה דדירה בתחתונים, ומצד זה גדלה מעלתו של יצחק שנקרא בשם ידיד, שזוהי מעלה יתירה גם לגבי אברהם.

60) בסה"מ שם מציין: הגהת הרמ"ז ובכ"מ.
 61) בסה"מ שם (ס"ע קיט) מציין: יאיר באוצ"ח.
 62) ראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' קצ. סה"מ תרח"ץ ע' קכב. וש"נ.
 63) נתיב (למאורי אור) מע' ב' אות י"ח בשם הת"ז.
 64) פרדס שער כ (שער השמות) פ"ד.
 65) ראה אוה"ת ואתחנן ע' קכג.

1) **ועפ"ז** מוכן שמצד עבודתו של יצחק בכירור וזיכוך הכלים וכירור וזיכוך הישות שבעולם, נעשית גם הפעולה שלמעלה באופן כזה, מדה כנגד מדה⁶⁶, להיות הענין דיחלצון ידידיך. והיינו, שבזכותו של אברהם שעבודתו היא בדרך המשכה מלמעלה למטה, נעשה ענין הנסים, שנס הו"ע שלמעלה מהטבע, ובא באופן של המשכה מלמעלה, מבלי הבט על מעמדו ומצבו של המטה, גם כאשר המטה אינו מוכן לקבל את האור והגילוי. אבל ישנו ענין נעלה יותר, יחלצון ידידיך, היינו, שתהי' היציאה ממעמד ומצב של צרה ומצוקה, מצד העלמות והסתרים, ששרשם הוא מצד המדידה והגבלה דכלים. וענין זה הוא בזכותו של יצחק דוקא, שעבודתו היא בדרך העלאה מלמטה למעלה, שהו"ע חפירת בארות, להסיר ההעלם וההסתר על המעיין ומים חיים, עד שהמים מתחילים לעלות מלמטה למעלה, שהו"ע זיכוך המטה שיוכל לקבל את האור והגילוי שנמשך מלמעלה.

וכן הוא גם אצל ראשי ונשיאי ישראל, דעם היות שמצד עצמם (כולל גם בשביל הדור) ענינם הוא באופן של המשכה מלמעלה למטה, להמשיך אלקות בעולם, מ"מ, כאשר יש צורך לפעול את הענין דיחלצון ידידיך, אלו ישראל (יתכפרו בו ידידים אלו ישראל), שיצאו מהצרה והמצוקה, הרי זה נעשה בזכות יצחק, והיינו, שיצחק התעסק בענין הברורים עם כל ההעלמות וההסתרים, וע"י מסירת נפשו פעל (ער האָט דורכגעבראָכן) שבירת וביטול כל הגדרים וכל הענינים המעלימים ומסתירים, ועי"ז נעשה תחילה יחלצון ידידיך, שיצאו מהצרה ומצוקה, ואח"כ גם אחלקה שכם, אפגל בזתא עם בני יוסף דיתבין בשכם. וכשם שע"י הראש נמשך חיות לכל האברים שבכל הקומה שלימה עד למטה מטה⁶⁷, כמו"כ ע"י המס"נ של נשיאי ישראל נמשך תוספת כח וחיות לכל השייכים אליו ולכללות ישראל, שתהי' אצלם תוספת כח ותוספת התחזקות בעבודה שצריכים לפעול (דורכטאָן) בעולם, לעשות ממנו ועל ידו דירה לו ית' בתחתונים.

66) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב
67) ראה תניא פנ"א. ובכ"מ.
ואילך.